

K NĚKTERÝM MEZINÁRODNĚPRÁVNÍM OTÁZKÁM SPOJENÝM S AGRESÍ RUSKÉ FEDERACE VŮČI UKRAJINĚ

ON CERTAIN INTERNATIONAL LAW ISSUES RELATED TO THE AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

Veronika D'Evereux^a

Abstrakt

Příspěvek je věnován některým otázkám práva ozbrojených konfliktů ve vztahu k ozbrojené invazi vojsk Ruské federace na Ukrajinu. Text je rozdělen do dvou částí. V první části tohoto příspěvku jde o otázky protiprávního použití síly Ruskou federací, role Rady bezpečnosti a ukrajinského výkonu práva na sebeobranu. V druhé části pak o otázky použití zakázaných prostředků a způsobů vedení boje ve vztahu k útokům na civilní obyvatelstvo. Příspěvek usiluje o zjištění, jaká konkrétní (obyčejová či smluvní) pravidla mezinárodního práva byla Ruskou federací porušena.

Abstract

The paper deals with some issues of the law of armed conflict in relation to the armed invasion of the Russian Federation against Ukraine. The paper is divided into two parts. The first part of this paper deals with the issues of illegal use of force by the Russian Federation, the role of the Security Council and the Ukrainian exercise of the right to self-defense. The second part deals with the use of prohibited means and methods of fighting in relation to attacks on the civilian population. The paper seeks to determine what specific (customary or contractual) rules of international law have been violated by the Russian Federation.

Klíčová slova

Ruská federace; Ukrajina; akt agrese; útoky na civilní osoby; zakázané zbraně.

Keywords

Russian Federation; Ukraine; Act of aggression; Attacks on civilians; Prohibited weapons.

---

^a Vysoká škola CEVRO Institut, z. ú., Praha, Česká republika. E-Mail: devereux@seznam.cz.

Úvod

Příspěvek je věnován základním otázkám práva ozbrojených konfliktů, které se zabývá úpravou válečných střetů a je tedy moderním označením pro válečné právo. Toto odvětví mezinárodního práva veřejného se skládá z obyčejových a smluvních pravidel, jež upravují různé oblasti ozbrojených konfliktů. Za obecně uznávané se považuje dělení této právní oblasti na pravidla týkající se legality použití síly, která se rovněž označují právem na válku, *ius ad bellum*, a na pravidla, která upravují samotný průběh ozbrojeného konfliktu, tj. právo ve válce, *ius in bello*.¹ Toto dělení rovněž respektuje následující příspěvek, který je rozdělen do dvou částí. Po stručném uvedení čtenáře do obecné problematiky každé z těchto oblastí mezinárodního práva následují kapitoly, které se věnují konkrétním otázkám souvisejícím s ozbrojenou invazí Ruské federace vůči Ukrajině. V první části tohoto příspěvku se konkrétně jedná o otázky protiprávního použití síly Ruskou federací, role Rady bezpečnosti a ukrajinského výkonu práva na sebeobranu. V druhé části jde o otázky použití zakázaných prostředků, tj. určitých druhů zbraní (konkrétně kazetové munice, šipkových střel a chemických zbraní) a způsobů vedení boje, přičemž tato část je vymezena pouze na otázky útoků na civilní obyvatelstvo. Cílem tohoto příspěvku je zjištění, jaká konkrétní pravidla mezinárodního práva byla Ruskou federací porušena ve vztahu ke zkoumaným otázkám, zda šlo o obyčejová práva, a pokud ano, jak tato pravidla jsou formulována, či zda byla porušena i pravidla smluvní.

K ZÁKLADNÍM OTÁZKÁM PROTIPRÁVNÍHO POUŽITÍ SÍLY A AKTU AGRESE

V tradičním mezinárodním právu byla válka dovoleným, resp. nezakázaným jednáním, k němuž se státy uchýlovaly v případě řešení sporů. Tato část právního odvětví souvisí s doktrínou práva na spravedlivou válku, *bellum iustum*. Na počátku 20. století lze nalézt první smluvní instrumenty, které omezují použití síly. Mezi ně lze zařadit Haagskou úmluvu omezující užívání moci při dobývání smluvních dluhů z roku 1907, která ve svém čl. 1 obsahuje ujednání smluvních stran o tom, že „*nemá býti saháno k ozbrojené moci, aby byly dobyty smluvní dluhy, kterých se vláda některé země domáhá na vládě jiné země pro své příslušníky*“.² V témže roce byla uzavřena ještě Haagská úmluva o počátku nepřátelství, která ve svém čl. 1 obsahuje ustanovení, které zavazuje smluvní strany k formálnímu vyhlášení války vč. odůvodnění nebo k doručení ultimáta s podmíněným vyhlášením války.³ Dalším významným milníkem vztahujícím se k rozlišení mezi legální a zakázanou válkou je Pakt Společnosti národů z roku 1919, jenž uvádí povinnost smluvních stran řešit spory mírovými prostředky (arbitrážním nebo soudním řízením či předložením sporu Radě Společnosti národů. Čl. 16 Paktu uvádí, že „*uchýlí-li se některý člen Společnosti k válce, nedbaje závazků, které na sebe vzal, (...) má se ipso facto za to, jako by se dopustil válečného zločinu vůči všem členům Společnosti*“.⁴ Výslovný zákaz útočné války je obsažen v Briand-Kellogově paktu z roku 1928 (v té době šlo o prakticky univerzální mezinárodní smlouvu s 63 smluvními stranami zavazující většinu mezinárodního společenství) v jehož čl. 1 se smluvní strany zavázaly k tomu, že „*odsuzují válku jako prostředek k vytvoření mezinárodních neshod a zříkají se jí jako prostředku*

¹ ONDŘEJ, J., ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V., JÍLEK, D. a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1-2

² HOBZA, A. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Praha: 1931, s. 384

³ *Ibid.* s. 381

⁴ *Ibid.* s. 33

národní politiky ve svých vzájemných vztazích".⁵ Za kogentní normu obecného mezinárodního práva se v této oblasti považuje čl. 2 odst. 4 Charty OSN, jež zakazuje použití síly v mezinárodních vztazích.⁶ Z důvodu takto zásadní obsahové proměny mezinárodního práva v oblasti práva státu k uchýlení se k válečnému konfliktu se ustálilo pro tuto oblast práva i označení *ius contra bellum*.⁷ Dnešní mezinárodní právo zakazuje použití síly s přesně definovaným a omezeným počtem výjimek, které zahrnují právo na individuální a kolektivní sebeobranu (dle čl. 51 Charty), donucovací opatření Rady bezpečnosti (dle kapitoly VII Charty), opatření oblastních dohod (dle kapitoly VIII Charty).⁸ Kromě těchto výjimek lze shledat, že je oprávněné použití síly k realizaci práva národů na sebeurčení, tj. války za národní osvobození,⁹ a koncept humanitární intervence (nejčastěji jde o kolektivní rozhodnutí skupiny států, které ovšem podle práva vyžaduje autorizaci od Rady bezpečnosti) či odpovědnosti za ochranu.¹⁰

V oblasti *ius ad bellum* dle současného mezinárodního práva dominuje princip zákazu použití síly a hrozby silou. Tato zásada je interpretována v Deklaraci zásad mezinárodního práva¹¹ z roku 1970 a její obsah spočívá především v zákazu útočné války, která je „zločinem proti míru, za nějž existuje odpovědnost podle mezinárodního práva“.¹² Pakliže se stát v praxi dopustí porušení zákazu použití síly v mezinárodních vztazích, takové jednání vyvolá řadu otázek a rozporuplných reakcí. Např. v roce 2016 Výbor Mezinárodní právní asociace (ILA) ve své zprávě o agresi a použití síly konstatoval, že „mezinárodní právo o použití síly je mrtvé“.¹³ Ve spojení s porušováním zákazu použití síly se v nauce vyskytuje i názor, že „právo se rodí z bezprávi“¹⁴, což by odpovídalo popření římskoprávní zásady *ex injuria ius non oritur*. Lze nalézt různé právní názory na otázku jaký je skutečný a nadále platný obsah obyčejového práva zákazu použití síly a zda tento obsah odpovídá znění Charty. Autorka má za to, že lze souhlasit s názorem prof. Ondřeje, který považuje zákaz použití síly za stále aktuální závazek členů mezinárodního společenství, jakož i Organizace spojených národů samotné.¹⁵

V případě ozbrojeného útoku mají státy podle čl. 51 Charty „přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření k mezinárodnímu míru a bezpečnosti“.¹⁶ V citovaném článku je uveden pojem ozbrojený útok (an armed attack), nikoliv útočný čin (act of aggression). Právo vyhodnocení, zda se jedná o ozbrojený útok, náleží v první řadě poškozenému státu, který na základě tohoto vyhodnocení může přistoupit k výkonu sebeobranu. Ozbrojený útok může být rozhodnutím

⁵ Ibid. s. 175

⁶ *Charta Organizace spojených národů*, Informační centrum OSN v Praze, Praha, 1998

⁷ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 3

⁸ ONDŘEJ, J., MRÁZEK, J., KUNZ, O. *Základy mezinárodního práva veřejného*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 240

⁹ Dokumenty OSN A/RES/2105 (XX)

¹⁰ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 4-5

¹¹ Dokumenty OSN A/RES/2625 (XXV)

¹² Ibid.

¹³ ILA, *Draft Report on Aggression and the Use of Force*, 2016, s. 28

¹⁴ CASSESE, A. *Ex injuria ius oritur: Are We Moving Forward towards International Legislation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community?* *European Journal of International Law*, Vol. 10, 1999, s. 23-31

¹⁵ ONDŘEJ, MRÁZEK, KUNZ, ref.8, s. 242

¹⁶ *Charta Organizace spojených národů*, ref. 6

Rady bezpečnosti klasifikován jako útočný čin, jinými slovy akt agrese, s nímž je spojena možnost použití donucovacích opatření.¹⁷ Zastavení agrese je důvodem k uplatnění práva na sebeobranu individuální i kolektivní, jenž je považována za výjimku ze zákazu použití síly. Kolektivní sebeobranu je možné realizovat na základě ad hoc dohody či na základě členství států v regionálních organizacích či systémech kolektivní sebeobran. Existence smlouvy o vzájemné pomoci není nezbytnou podmínkou kolektivní sebeobran, pro uskutečňování kolektivní sebeobran je důležitý souhlas napadeného státu.¹⁸

Jak bylo uvedeno výše, čl. 51 Charty OSN, upravující právo na sebeobranu, neobsahuje pojem agrese. Místo něho je uveden více neutrální termín ozbrojený útok.¹⁹ Definice agrese byla na univerzální úrovni schválena teprve v roce 1974 v rezoluci Valného shromáždění OSN. Podle čl. 1 se agresí rozumí:

*„použití síly jedním státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti druhého státu nebo jakýmkoliv jiným způsobem neslučitelným s Chartou OSN“.*²⁰ Podle čl. 2 *„první použití ozbrojené síly státem v rozporu s Chartou zakládá zřejmý důkaz útočného činu“.*²¹

V čl. 3 této rezoluce jsou definovány některé útočné činy. Mezi ně rezoluce akt řadí:

*„invaze nebo útok ozbrojených sil jednoho státu na území státu druhého; připojení území jiného státu nebo jeho části, při němž bylo použito síly; bombardování ozbrojenými silami jednoho státu území druhého státu; použití zbraní jednoho státu proti území státu druhého; blokáda přístavů nebo pobřeží jednoho státu ozbrojenými silami druhého státu; útok ozbrojených sil jednoho státu na pozemní, námořní nebo letecké síly jiného státu; použití ozbrojených sil jednoho státu, které se nacházejí na území druhého státu s jeho souhlasem v případě, že nedodržely podmínky pobytu nebo délky jejich přítomnosti; jednání státu, který povolil druhému státu, aby použil jeho území ke spáchání agresivního činu proti třetímu státu; vyslání státem nebo jeho jménem ozbrojených skupin, band, nepravidelných ozbrojených sil či žoldněřů, kteří požívají sílu, proti jinému státu.“*²²

Z této definice je patrné, že ozbrojený útok má závazné důsledky pro mezinárodní společenství a může z něj vyplynout vznik práva na individuální a kolektivní sebeobranu, přičemž posouzení závažnosti útoku bude záviset na Radě bezpečnosti. Podle mezinárodního práva nemůže ospravedlnit agresí žádná politická, hospodářská či jiná úvaha. Útočná válka je podle současného mezinárodního práva zločinem proti mezinárodnímu míru a zakládá mezinárodněprávní odpovědnost útočnicka. Žádný územní

¹⁷ Charta Organizace spojených národů, ref. 6, čl. 39, 41 a 42

¹⁸ ONDŘEJ, MRÁZEK, KUNZ, ref. 8, s. 243

¹⁹ ONDŘEJ, MRÁZEK, KUNZ, ref. 8, s. 248

²⁰ Dokumenty OSN A/RES/3314 (XXIX)

²¹ Ibid.

²² Ibid.

zisk, který by byl dosažen agresí nesmí být uznán třetími státy za legální,²³ tudíž pokud by Rusko na základě výsledků válečného konfliktu „získalo“ nějaké části území Ukrajiny, nemůže v souladu s mezinárodním právem tato území připojit ke svému území a jiné státy nemohou v souladu s mezinárodním právem takové změny územní suverenity uznat (v praxi se nicméně podobné případy dějí a existence těchto pravidel mezinárodního práva omezující jednání států v této oblasti není státy často respektována).

Definice agrese ve výše zmíněné rezoluci ovšem nebyla považována za dostatečnou pro účel vymezení zločinu agrese ve Statutu Mezinárodního trestního soudu (MTS) z roku 2001. Teprve v roce 2010 došlo k přijetí „kompromisní definice zločinu agrese“. Pro účel Statutu MTS se zločinem agrese rozumí:

„plánování, příprava, uskutečnění útočného činu osobou, která je v postavení efektivně vykonávat kontrolu nebo řídit politické nebo vojenské akce státu, jejichž charakter, závažnost a rozsah zakládají zjevné porušení Charty OSN“.²⁴ Za útočný čin, akt agrese, se rozumí „použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu nebo jiným způsobem neslučitelným s Chartou OSN“.²⁵

Dále jsou vyjmenovány jednotlivé útočné činy, které se shodují s činy vyjmenovanými v čl. 3 výše zmíněné rezoluce 3314 z roku 1974.²⁶

PROTIPRÁVNÍ POUŽITÍ SÍLY RUSKOU FEDERACÍ VŮČI UKRAJINĚ

Následující kapitola usiluje o aplikaci výše vyjmenovaných pravidel mezinárodního práva zakazující použití ozbrojené síly na jednání, resp. činy, k nimž Ruská federace vůči Ukrajině přistoupila. V této kapitole jsou demonstrativně popsány události, které lze z pohledu mezinárodního práva v současné fázi ozbrojeného konfliktu (květen 2022) považovat za související s otázkami protiprávního použití síly vůči Ukrajině.

K rusko-ukrajinským hranicím se od prosince 2021 postupně přesouvalo ruské vojsko. Podle některých zdrojů se k hranicím přiblížilo desítky tisíc vojáků vybavených vojenskou technikou. Ukrajina tuto akci vnímala jako hrozbu silou, naopak podle vyjádření Ruska se jednalo o vojenské cvičení bojové pohotovosti. Toto „cvičení“ bylo ze strany Ruska vysvětleno jako projev vyjádření nezájmu na tom, aby se Ukrajina stala členem Severoatlantické aliance. Další případnou záminkou na straně Ruska mohlo být dosavadní nenaplnění dohody z Minsku z roku 2015, která by zaručovala větší autonomii pro rusky hovořící obyvatele žijící na jihovýchodě Ukrajiny. Přítomnost ruského vojska mohla i odrážet politickou nedůvěru mezi Ruskem a západní Evropou, k níž Ukrajina více politicky inklinuje po politickém převratu v roce 2014.²⁷ Několik bezpečnostních expertů předpokládalo, že existuje určitá pravděpodobnost, že by Rusko na Ukrajinu skutečně zaútočilo, hovořilo o šancích Ukrajiny se takovému útoku ubránit a mimo jiné i otázce

²³ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné, zvláštní část*, 5. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 431-433

²⁴ Dokument OSN, *Rome Statute of the International Criminal Court*. New York 1998, nebo č. 84/2009 Sb. m. s.

²⁵ Ibid.

²⁶ ONDŘEJ, MRÁZEK, KUNZ, ref. 8, s. 249

²⁷ Britské listy. *Rusko-Ukrajina: kdo je agresor?* [online] 30. 12. 2021 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/4ka7bduu>

role NATO v případném konfliktu.²⁸ Dne 21. 2. 2022 uznalo Rusko nezávislost separatistické Doněcké a Luhanské republiky²⁹ na východě Ukrajiny a současně dal prezident Vladimir Putin pokyn ruským vojskům vstoupit na území těchto republik, přičemž tento krok označil za „mírovou misi“.³⁰ Prezident Putin následně zpochybnil státnost a suverenitu Ukrajiny, a uvedl, že pakliže do budoucna vstoupí do NATO, je jen otázkou času, než získá jaderné zbraně.³¹ V této souvislosti by bylo možné zvažovat i neplnění závazků Ruska plynoucích z Budapešťského memoranda z roku 1994, které vyjadřovaly garanci bezpečnosti a územní celistvosti Bělorusku, Kazachstánu a Ukrajině výměnou za to, že se tyto státy připojí ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní, což mělo za následek to, že tyto tři státy se vzdaly jaderných zbraní a naopak státem, který zůstal jadernou mocností, je Rusko. Ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov nicméně interpretuje závazky plynoucí z Budapešťského memoranda odlišným způsobem, podle něj se bezpečnostní záruky vůči Ukrajině nevztahují na povinnost uznání výsledku „ozbrojeného státního převratu“.³²

Dne 22. 2. 2022 požádalo několik států včetně Ukrajiny, USA, Velké Británie, Irska a Mexika o svolání mimořádné schůze Rady bezpečnosti kvůli obavě z ruské vojenské akce vůči Ukrajině. Ačkoliv Rusko shromáždilo u hranic s Ukrajinou desítky tisíc vojáků, možnost invaze vůči Ukrajině do poslední chvíle odmítalo.³³ Ve čtvrtek 24. 2. 2022 krátce před čtvrtou hodinou ranní (SEČ) prezident Putin ve svém (předtočeném) projevu uvedl, že Rusko zahájilo „speciální vojenskou operaci s cílem demilitarizace a denacifikace Ukrajiny“.³⁴ Lze uvažovat o tom, proč byl použit právě termín „speciální vojenská operace“. Jednou z možností vysvětlení by mohl být zájem „legitimizovat“ jednání Ruské federace. Mezinárodní právo striktně stanoví výjimky z použití ozbrojené síly a dle názoru autorky ale nelze mezi těmito výjimkami nalézt žádné legální jednání státu, jehož obsah by mohl být aplikován na jednání ruských vojsk na Ukrajině.

Zahájení ozbrojeného útoku Ruské federace vůči Ukrajině splňuje znaky protiprávního použití síly a není z hlediska mezinárodního práva podstatné, že ruské politické vedení

²⁸ Aktuálně.cz. *Schyluje se k nové studené válce? Hrajeme s Putinem jeho hru, říká analytik.* [online] 21. 1. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/2nybexpu>

Jiné zdroje naopak uváděly, že by ruská invaze na Ukrajinu mohla začít 16. 2. 2022. Oficiální místa tyto informace nepotvrdily.

ČTK prostřednictvím Deník.cz. *Ruský útok na Ukrajinu je stále jednou z reálných možností, řekl Biden.* [online] 15. 02. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/bdeswva2>

²⁹ dle stanoviska Parlamentního shromáždění Rady Evropy Doněcká a Luhanská republika nevznikly v souladu s mezinárodním právem, *Parliamentary Assembly, Council of Europe. Report Doc. 14139 Legal remedies for human rights violation on the Ukrainian territories outside the control of the Ukrainian authorities* [online] 26. 09. 2016 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/2pu8ye8h>

³⁰ Novinky.cz. *Putinovy „mírové jednotky“ jsou na Donbasu.* [online] 21. 02. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/3sfzy5wk>

³¹ ČT 24. *Putin zpochybnil státnost Ukrajiny, uznal nezávislosti jejich východních území.* [online] 21. 02. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/m74af5rz>

³² ČT 24. *Lavrov: Budapešťské memorandum nás nezavazuje uzнат puč.* [online] 05. 12. 2014 [cit. 08. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/4wd43669>

³³ Forum24. *Setkání Bidena s Putinem může překazit jediná věc. A k té se schyluje.* [online] 21. 2. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/27jxs2jc>

³⁴ Novinky.cz. *Válka na Ukrajině.* [online] 24. 2. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/yanrmdar>

využívá označení „speciální vojenská operace“. I kdyby Rusko Ukrajině oficiálně vyhlásilo válku, není možné účinky protiprávního použití síly vztahovat teprve k tomuto okamžiku. Ať už byly oficiální či neoficiální pohnutky politického vedení Ruské federace jakékoliv, nemohly být podle mezinárodního práva důvodem pro jednání, k němuž Rusko přistoupilo. Rusko mělo možnost řešit své případné spory s Ukrajinou mírovými prostředky. Například ve vztahu k údajného nedostatečnému plnění dohod z Minsku o zajištění jazykové autonomie pro obyvatele východní části Ukrajiny, se nabízelo několik možností mírového řešení. Rusko mohlo využít přímých diplomatických jednání a navrhnout svolání další konference.³⁵ Přímé jednání o soustředování ruských vojsk u hranic s Ukrajinou prezident Vladimír Putin ovšem již v březnu 2021 odmítl. Rovněž by bylo možné, aby se Rusko obrátilo na nějaký neutrální stát a požádalo ho o zprostředkování smírného řešení otázek zajištění práv rusky hovořících obyvatel Ukrajiny. Rusko mohlo Ukrajině navrhnout ustanovení smíšené smírčí či vyšetřovací komise, která mohla provést šetření a vypracovat zprávu včetně návrhů na přijetí konkrétních opatření. Výsledky zprávy takové komise by samozřejmě nebyly právně závazné, ale pakliže by Ukrajina s ustanovením této komise souhlasila, bylo by pro obě strany politicky velmi nesnadné ignorovat výsledky šetření této komise, ať už by takové výsledky hovořily ve prospěch jedné či druhé strany. Rusko se mohlo obrátit na Radu bezpečnosti OSN a navrhnout šetření těchto sporů.³⁶ Rada bezpečnosti by v takovém případě mohla doporučit vhodné způsoby postupu vč. ustanovení výše jmenované vyšetřovací či smírčí komise.³⁷ V neposlední řadě by nebylo vyloučeno předložení tohoto sporu Mezinárodnímu soudnímu dvoru, který by o případném návrhu Ruské federace mohl jednat i kdyby se nejednalo výlučně o právní spor.³⁸

Většina mezinárodního společenství odsoudila jednání Ruské federace jako akt agrese, která je závažným zločinem podle mezinárodního práva. Autorka má za to, že nelze pochybovat o tom, že skutečně došlo k útočnému činu, tedy aktu agrese. Z hlediska mezinárodního práva, právně závazné určení či vyhodnocení, zda se jedná o ozbrojený útok, který může být klasifikován jako útočný čin, akt agrese, přísluší ovšem Radě bezpečnosti. S tímto určením souvisí i možnost uložení opatření k obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.³⁹ Rada bezpečnosti je dále může přijmout doporučení daným státům k přijetí prozatímního opatření, aby nedošlo ke zhoršení situace, např. může doporučit sjednání příměří.⁴⁰ Rada bezpečnosti je rovněž i oprávněna podle čl. 39 přijmout doporučení či rozhodnutí o opatření bez použití ozbrojené síly v případech, kdy ještě není ohrožen mezinárodní mír a bezpečnost a tato hrozba zůstává jen potenciální. Pokud má Rada bezpečnosti za to, že opatření podle čl. 41 nejsou dostatečná, či se ukázala nedostatečnými, může přistoupit k opatřením s použitím síly a podniknout akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, které Rada bezpečnosti považuje za nutné k udržení či obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.⁴¹ Rada bezpečnosti je rovněž

³⁵ dle čl. 33 Charty

³⁶ dle čl. 35 odst. 1 Charty

³⁷ dle čl. 36 odst. 1 a 2 Charty

³⁸ dle čl. 36 odst. 3 Charty

³⁹ *Charta Organizace spojených národů*, ref. 6, čl. 39

⁴⁰ MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné a jeho poměr k právu vnitrostátnímu zvláště k právu českému*. 5. podstatně upravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2007, s. 377

⁴¹ *Ibid.*

oprávněna zmocnit státy v rámci regionální organizace k účasti na ozbrojených akcích proti útočníkovi. Rada bezpečnosti je ovšem v kontextu tohoto konfliktu fakticky paralyzována z důvodu pravidel hlasování na půdě tohoto orgánu OSN, která vyžadují 9 z 15 kladných hlasů, přičemž přijetí takového rozhodnutí je podmíněno neuplatněním práva veta stálého člena.⁴² Den po začátku invaze Spojené státy a Albánie předložily na Radě bezpečnosti rezoluci odsuzující ruskou invazi na Ukrajinu. Pro člena Rady bezpečnosti nevyplývá z Charty žádná povinnost zdržet se hlasování v případech, kdy by předmětem hlasování byla otázka přímo se týkající jednání tohoto člena. Rusko vůči navrhované rezoluci uplatnilo své právo veta, zatímco Čína, Indie a Spojené arabské emiráty se hlasování zdržely. Zbývajících 11 členů Rady bezpečnosti tento dokument podpořilo, díky ruskému vetu ovšem nemohl být přijat.⁴³ Teprve 6. 5. 2022 Rada bezpečnosti poprvé od počátku války na Ukrajině jednomyslně přijala své první prohlášení,⁴⁴ v němž ovšem pouze vyjadřuje „hluboké znepokojení ohledně zachování míru a bezpečnosti na Ukrajině ... a připomíná, že všechny členské státy se podle Charty Organizace spojených národů zavázaly řešit své mezinárodní spory mírovými prostředky“, toto prohlášení⁴⁵ neobsahuje určení, zda došlo k ozbrojenému útoku ani, klasifikaci tohoto jednání jako útočný čin, akt agrese.⁴⁶

Jak bylo uvedeno výše, dojde-li k ozbrojenému útoku na suverénní stát, do doby, než Rada bezpečnosti učiní opatření k obnově mezinárodního míru a bezpečnosti, je tento stát oprávněn k výkonu sebeobran. V daném případě Rada bezpečnosti je fakticky neschopná předmětné rozhodnutí přijmout a proto po dobu trvání ozbrojeného útoku je Ukrajina oprávněna uplatňovat své z Charty plynoucí právo na sebeobranu.⁴⁷ Výkon kolektivní sebeobran (do doby, než Rada bezpečnosti neučiní opatření k zachování mezinárodního míru a bezpečnosti), který je Chartou dovoleným prostředkem reakce na akt ozbrojeného útoku,⁴⁸ po teoretické stránce není v případě Ukrajiny vyloučen. Severoatlantická aliance, jakožto organizace kolektivní sebeobran, uplatní právo na individuální či kolektivní sebeobranu, pakliže dojde k ozbrojenému útoku proti jedné či více smluvním stranám a podnikne takovou akci, kterou považuje za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost severoatlantické oblasti.⁴⁹ Ukrajina sice není členem Severoatlantické aliance, ale opakovaně Severoatlantickou aliancí požádala o pomoc, tudíž by případné vyslání mírové mise na Ukrajinu nebylo porušením mezinárodního práva.⁵⁰ Vedení Severoatlantické aliance odsoudilo akt ruské agrese vůči Ukrajině, upozornilo na porušování norem mezinárodního práva, vyzvalo k potrestání válečných zločinů včetně útoků na ukrajinské civilisty, vyzvalo Rusko

⁴² POTOČNÝ, ONDŘEJ, ref. 23, s. 428-429

⁴³ ČTK České noviny. *Rusko vetovalo v RB OSN rezoluci odsuzující ruskou invazi na Ukrajinu*. [online] 26. 2. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/mr2rsyst>

⁴⁴ UN. *Security Council Presidential Statement Expresses Strong Support for Efforts by Secretary-General in Seeking Peaceful Solution to Ukraine Conflict*. SC/14884, [online] 06. 05. 2022 [cit. 07. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/2erv334h>

Tento dokument bude publikován jako Dokument OSN, S/PRST/2022/3

⁴⁵ dle názoru autorky by se mohlo jednat o prohlášení podle čl. 40 Charty

⁴⁶ tudíž není určením podle čl. 39 Charty

⁴⁷ Charta Organizace spojených národů, ref. 6, čl. 51

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Severoatlantická smlouva. *North Atlantic Treaty Organisation*, Washington D. C., 1949, čl. 5 a 6

⁵⁰ srov. ONDŘEJ, MRÁZEK, KUNZ, ref. 8, s. 243

k okamžitému ukončení války a stažení ruských ozbrojených sil z území Ukrajiny, a v neposlední řadě učinilo vůči Rusku varovné prohlášení o použití chemických zbraní. Naopak vedení Aliance odmítlo aktivní zapojení NATO do ozbrojeného konfliktu na Ukrajině z důvodu, že by vstup mírových jednotek Aliance mohlo Rusko vyprovokovat k reakci vedoucí k eskalaci konfliktu s nedozírnými následky.⁵¹

K ZÁKLADNÍM OTÁZKÁM PRÁVA OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

Na základě přijetí zákazu útočné války či použití ozbrojené síly bývá v nauce odlišována oblast válečného práva v užším slova smyslu, jako samostatný subsystém mezinárodního práva. Aplikace kategorie norem práva ozbrojených konfliktů, *ius in bello*, nezávisí na tom, jestli bylo použití ozbrojené síly legální, legitimní, protiprávní či zda šlo o výkon sebeobrany. Tato právní pravidla, často označovaná též jako pravidla mezinárodního humanitárního práva, jsou platná za všech okolností oběma stranami konfliktu.⁵² Jedná se o souhrn pravidel, která mohou být definována různým způsobem, Mezinárodní výbor červeného kříže těmito pravidly rozumí:

*„soubor mezinárodních pravidel smluvního i obyčejového původu, jejichž specifickým úkolem je řešit humanitární problémy přímo vyplývající z ozbrojených konfliktů, ať už z mezinárodních či vnitrostátních, omezovat z humanitárních důvodů právo stran v konfliktu používat prostředky a způsoby vedení války a chránit osoby a objekty, jež jsou nebo by mohly být konfliktem zasaženy“.*⁵³

Lze shledat, že tato oblast mezinárodního práva zahrnuje několik prvků, a sice, že omezuje použití násilí v ozbrojených konfliktech tím, že chrání osoby, které se bojí neúčastní, či již přímo neúčastní a omezuje použití prostředků a způsobů vedení války.⁵⁴ Možností teoretického pojetí této oblasti práva je více,⁵⁵ pro účel tohoto příspěvku se autorka přiklání k pojetí, že mezinárodní humanitární právo je souhrn pravidel ženevského a haagského práva,⁵⁶ které se postupně zformovalo v jediný komplexní

⁵¹ ČTK České noviny. Summit NATO rozhodl o posílení východního křídla. [online] 24. 3. 2022 [cit. 05. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/2nvvyvsvy>

⁵² Preambule Dodatkového protokolu I z roku 1977 k Ženevským úmluvám, Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 Sb. o Dodatkových protokolech I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatých v Ženevě dne 8. června 1977 účinný od 14.08.1990

⁵³ BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2007, s. 15

⁵⁴ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 7-8

⁵⁵ např. prof. Malenovský ve své nauce mezinárodního humanitárního práva uplatňuje dělení na systémová odvětví a pododvětví práva ozbrojených konfliktů (tradiční válečné právo) a odvětví, jehož normy chrání postavení fyzických a právnických osob, které dále dělí na pododvětví ochrany lidských práv, mezinárodního trestního a mezinárodního humanitárního práva. MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné a jeho poměr k právu vnitrostátnímu, zvláště k právu českému*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2004, s. 352

⁵⁶ s pravidly MHP souvisí i další normy a právní pravidla, která nemají povahu mezinárodního humanitárního práva, ale jsou součástí tradičních pravidel regulace války, jde především o normy nejčastěji obyčejové povahy, které upravují otázky zahájení nepřátelství, účinky válečného stavu na diplomatické styky a na mezinárodní smlouvy, na postavení a majetek nepřátelských cizinců,

system, jenž tvoří právě tato dvě odvětví práva aplikovatelného v ozbrojeném konfliktu. Na jednotnost tohoto systému poukazují ustanovení Dodatkových protokolů z roku 1977 k Ženevským úmluvám z roku 1949.

Tato oblast práva vychází ze dvou hlavních zásad. První premisou je zásada válečné účelnosti, která je vyjádřena v Petrohradské deklaraci o zákazu používání výbušných nábojů ve válce z roku 1868. Podle této zásady si mají strany konfliktu určit jediný cíl války, kterým je oslabení vojenských sil nepřítele, k čemuž stačí učinit nezpůsobilým k boji co největší počet příslušníků nepřátelského vojska. K vyloučení způsobilosti k boji ovšem nesmí být v souladu s touto zásadou použity některé typy zbraní, které by zvyšovaly utrpení vojáků.⁵⁷ Druhou zásadou je princip právní regulace války, podle této zásady neexistuje neomezené pravidlo stran konfliktu co do použití bojových prostředků a způsobů vedení boje. Tato zásada je vyjádřena v Řádu války pozemní z roku 1907 v čl. 22, který uvádí, že „*válčící strany nemají neomezené právo výběru prostředků, jimiž má být nepřítel poškozen*“.⁵⁸ Z těchto dvou zásad vyplývá zásada třetí, totiž zásada lidskosti, kterou je možno extenzivně vykládat a použít ji ve všech případech, které nebyly doposud smluvně upraveny.⁵⁹ Z obsahu těchto zásad vyplývá, že mezinárodní válečné právo omezuje strany ozbrojeného konfliktu ve dvou ohledech. Zaprvé, zakazuje používat zrádné (perfidní) prostředky a takové prostředky, které působí zbytečné utrpení či škody nikoliv nezbytné ke zlomení odporu protivníka (což je potažmo považováno za dosažení válečného cíle). Zadruhé, omezuje použití ozbrojené síly toliko vůči bojujícím příslušníkům armád (kombatantům) a na vojenské objekty, naopak je zcela zakázáno použití síly vůči nebojujícím osobám, lékařům, vojenským duchovním, zdravotníkům a zejména civilnímu obyvatelstvu a civilním objektům.⁶⁰ Porušení pravidel vedení války a válečných zvyklostí je v soudobém mezinárodním právu považováno za válečný zločin.

Právo ozbrojených konfliktů je vnímat jako v zásadě obyčejové právo. Ačkoliv byly na Haagských mírových konferencích v letech 1899 a 1907 uzavřeny mezinárodní smlouvy, je možno shledat, že si tyto smlouvy zachovaly svůj právní význam i poté, co jejich konkrétní pravidla pozbyla svou afprktuálnost, zejména z důvodu, že tyto smlouvy neformulovaly pouze konkrétní pravidla pro vedení války, ale i obecnou zásadu lidskosti. Z důvodu, že šlo výlučně o kodifikaci právních pravidel, která platila v podobě mezinárodních obyčejů, považoval se obsah těchto smluv za závazný i pro státy, které nebyly smluvními stranami. Tento názor podporovala i judikatura Norimberského vojenského tribunálu, jenž potvrzovala, že pravidla vedení pozemní války formulovaná v Úmluvě o zákonech a obyčejích války pozemní byla uznána všemi civilizovanými národy. Aplikace psané podoby Haagských úmluv je ovšem omezena z důvodu, že tyto smlouvy obsahovaly doložku *si omnes*, která znamenala, že tyto smlouvy je možno aplikovat na konkrétní konflikt jen za podmínky, že všechny strany tohoto konfliktu jsou smluvními stranami.⁶¹ Naopak Ženevské

---

právní úprava zastavení nepřátelství, ukončení válečného stavu a institut neutrality.; ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 9

⁵⁷ ONDŘEJ, MRÁZEK, KUNZ, ref. 8, s. 251; ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 201-208

⁵⁸ podobnou definici lze nalézt i v čl. 35 odst. 1 Dodatkového protokolu I z roku 1977 k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů z roku 1949, ONDŘEJ, J., POTOČNÝ, M. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech, 4. doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 297-305

⁵⁹ Preambule Úmluvy o zákonech a obyčejích války pozemní z roku 1907, s. 284

⁶⁰ POTOČNÝ, ONDŘEJ, ref. 23, s. 433-434

⁶¹ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 106-107

úmluvy o ochraně civilních osob za války z roku 1949 ve znění Dodatkových protokolů z roku 1977, které jsou důležitými prameny práva ozbrojených konfliktů, tuto doložku *si omnes* vylučují.⁶²

ÚVAHY O PORUŠENÍ ZÁVAZKŮ PLYNOUCÍCH Z PRÁVA OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ RUSKOU FEDERACÍ NA ÚZEMÍ UKRAJINY

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, mezinárodní právo ozbrojených konfliktů omezuje volnost stran ozbrojeného konfliktu co do výběru určitých prostředků a zakazuje jim některé prostředky použít určitým způsobem. Tyto normy mají povahu obecně formulovaných pravidel či zásad mezinárodního práva, ale i velmi specifických pravidel, které zakazují použití přesně definovaných zbraní (např. zákaz chemických zbraní či použití některých konvenčních zbraní působících nadměrná zranění či majících nerozlišující účinky) a způsobů vedení ozbrojeného konfliktu. Následující kapitola usiluje o aplikaci výše zmíněných pravidel mezinárodního práva na některé případy jednání ruských ozbrojených sil na Ukrajině⁶³ a dále o stručné zamyšlení nad otázkou porušení smluvních a obyčejových pravidel mezinárodního práva. Vybrané události jsou v této kapitole strukturovány do dvou oddílů. První část tvoří použití zakázaných prostředků vedení války, druhá část je věnována použití některých zakázaných způsobů vedení války, přičemž tato druhá část je specificky zaměřena pouze na otázky ochrany civilních objektů a civilního obyvatelstva.

Otázka použití vybraných zakázaných prostředků Ruskou federací

Tato kapitola je zamyšlením nad použitím tří druhů či kategorií zbraní, kazetové munice, šipkových strel a chemických zbraní,⁶⁴ z pohledu obecných pravidel mezinárodního práva a rovněž i z pohledu smluvních pravidel. Autorka usiluje o zjištění, zda Rusko v případě použití těchto zbraní porušilo obecná obyčejová nebo i smluvní pravidla mezinárodního práva.

Mezinárodní právo zakazující použití určitých druhů zbraní a použití určitých druhů zbraní určitým způsobem se řídí primárně zásadou humanity, která obsahuje mj. zásadu zakazující působení zbytečných útrap a zákaz vedení nerozlišujících útoků. Zájem na omezení válčících stran co do volnosti použitých zbraní byl obecně vyjádřen již v Petrohradské deklaraci z roku 1868, která ve své preambuli uvádí, že nutné či nezbytné potřeby války by měly ustoupit požadavkům humanity. Tato obecná zásada je jistě stále platná, má nadčasovou povahu (na rozdíl od konkrétního zákazu použití jakýchkoliv nábojů lehčích než 400 g), a měla by být respektována stranami ozbrojeného konfliktu.⁶⁵ Na obecné úrovni je možno uvažovat o tom, že Petrohradská deklarace vytvořila myšlenku o zákazu munice, která by zbytečně zhoršila útrapy osob vyřazených z boje či by způsobila jejich

⁶² ONDŘEJ, J., POTOČNÝ, M. *Mezinárodní právo v dokumentech*, 4. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 284 a násl.

⁶³ Rukopis tohoto příspěvku byl uzavřen 8. 5. 2022, tudíž do této subkapitoly byly vybrány události z období prvních cca 70 dnů válečného konfliktu. Autorka usilovala o vybrání takových událostí, na něž by snad již mělo být možné, s ohledem na ranou fázi tohoto konfliktu a dosavadní absenci oficiálních výsledků vyšetřování, aplikovat normy mezinárodního práva.

⁶⁴ použití chemických zbraní nebylo v době uzavření rukopisu prokázáno, proto se autorka nad touto otázkou zamýšlí v teoretické rovině

⁶⁵ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 237

smrt, obojí je v přímém rozporu se zásadou lidskosti a použití těchto prostředků není nutné pro naplnění legitimních vojenských cílů. Z Petrohradské deklarace vyplývají důvody pro nutnost vytvoření smluvního zákazu použití zbraní, které by odporovaly těmto zásadám. Existuje několik hledisek pro přijetí smluvního zákazu určitých typů zbraní. Prvním z hledisek je zmíněné působení zbytečných útrap. Druhým je zásada rozlišování mezi civilními a vojenskými objekty, která omezuje prostředky vedení války. Třetím je neutralita, vyžadující lokalizaci účinků zbraně vůči území válčících stran. Čtvrtým hlediskem je ochrana životního prostředí před dlouhodobými a vážnými škodami způsobenými použitím určitých zbraní.⁶⁶

V Řádu války pozemní lze nalézt v kodifikované podobě dvě obecně formulovaná související pravidla. První pravidlo je vymezeno negativně, stanoví že „válčící strany nemají neomezené právo volby prostředků k poškozování nepřítele“.⁶⁷ Druhé pravidlo vyjadřuje obecný zákaz zakazu použití zbraní, střel nebo látek, které způsobují zbytečné útrapy.⁶⁸ Podobná pravidla obecné povahy lze nalézt v kodifikaci čl. 35 odst. 2 Protokolu I k Ženevským úmluvám, který uvádí zákaz použití prostředků, které působí nadměrná zranění nebo zbytečné útrapy.⁶⁹ Mezinárodní výbor červeného kříže vypracoval studii, která vyjmenovává zbraně a munici způsobující zbytečné útrapy. Tento seznam zohledňuje vojenské příručky a praxi států, nemá ovšem povahu smluvního zákazu vyjmenovaných zbraní.⁷⁰ Vztah těchto obecných zásad a konkrétních smluvních pravidel o zakazu určitých druhů zbraní lze považovat za vzájemně podpůrný, zásady a smluvní pravidla se navzájem doplňují. Zásady mají vliv na kodifikační činnost. Z hlediska otázky odpovědnosti za válečné zločiny je ovšem podle čl. 8 Statutu Mezinárodního trestního soudu⁷¹ vyžadován úplný (komprehensivní) zákaz zbraní, materiálů a munice, tudíž z hlediska trestněprávní odpovědnosti jednotlivce nestačí prosté porušení zásady zakazující zbytečné útrapy, ale naopak je podstatné naplnění podmínky porušení konkrétních smluvních pravidel.⁷²

V úvodu této subkapitoly bylo vymezeno, že z hlediska konkrétních zbraní je tento příspěvek zaměřen na tři druhy, a sice kazetovou municí, šipkové střely a chemické zbraně, o jejichž použití či hrozbě jejich použitím se hovořilo ve spojení s válečnými událostmi na Ukrajině. Za společný jmenovatel těchto vybraných zbraní lze považovat skutečnost, že použitím těchto zbraní by v obecné rovině vznikala nadměrná zranění a zbytečné útrapy. Následující část tohoto oddílu se věnuje existenci smluvní úpravy týkající se těchto zbraní a otázky, zda z těchto úmluv vyplývají pro Rusko právní závazky.

Kazetová munice se nejčastěji používá při leteckém bombardování. Obsahuje kontejner, kazetu, která se po vypuštění z letadla v určité výšce otevře a uvolní malé „bombičky“, část z nich ovšem nemusí při dopadu na zem explodovat a vytvoří tak rozsáhlé minové pole. V případě kazetové munice se uvádí statistický údaj, že 98 % obětí pochází z řad

⁶⁶ Ibid. s. 239

⁶⁷ Čl. 22 *Řádu války pozemní*

⁶⁸ čl. 23 písm. e) *Řádu války pozemní*

⁶⁹ *Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 Sb.* ref. 52; ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 242-244

⁷⁰ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 244-246

⁷¹ Dokument OSN, *Rome Statute of the International Criminal Court*, ref. 24..

⁷² ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 240-241

civilistů.⁷³ Kazetová munice je v přímém rozporu se zásadou zákazu nerozlišování mezi vojáky a civilním obyvatelstvem. Tato skutečnost byla jedním z hlavních motivů pro přijetí Úmluvy o kazetové munici, která vstoupila v platnost v roce 2010.⁷⁴ Smluvní strany se mj. zavázaly za jakýchkoliv okolností nepoužívat kazetovou municí.⁷⁵ Rusko, které ve válečném konfliktu na Ukrajině kazetovou municí podle dostupných zdrojů použilo,⁷⁶ není smluvní stranou této úmluvy, neratifikovalo ani úmluvu podobného obsahu a sice Úmluvu o zákazu protipěchotních (nášlapných) min z roku 1997.⁷⁷ Pro úplnost je třeba dodat, že dle dostupných zpráv i Ukrajina použila proti Rusku během tohoto konfliktu kazetovou municí,⁷⁸ a ani Ukrajina není smluvní stranou této úmluvy. Z důvodu, že ani jedna z těchto stran konfliktu není smluvně vázaná k nepoužití těchto druhů zbraní, není v tomto případě naplněn požadavek ve vztahu k odpovědnosti za válečné zločiny dle čl. 8 Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Šipková munice se používá v nábojích tanků a děl. Každá střela obsahuje několik tisíc šipek, po vypálení náboj exploduje a uvolní v kuželovitém oblouku šipy či šipky. Tyto šipky při zásahu lidského těla ztrácí svou tuhost a ohýbají se do tvaru háku. Zadní díl šipky tvořený křídélky se často odlomí a způsobí další ránu. Jedná se o méně obvyklý projektil, který není zakázán žádnou mezinárodní smlouvou, ačkoliv je možno s ohledem na popis této střely shledat, že její použití působí nadměrné utrpení a tudíž by odporovalo obecné zásadě zákazu tohoto typu zbraní. Pakliže bychom uvažovali o použití těchto střel vůči příslušníkům ozbrojených složek, z důvodu neexistence mezinárodní smlouvy, která by smluvní strany zavazovala k zákazu použití těchto střel, není ani v tomto případě naplněn požadavek ve vztahu k odpovědnosti za válečné zločiny dle čl. 8 Statutu Mezinárodního trestního soudu. Dle dostupných zpráv byly šipkové střely ruskými ozbrojenými silami ovšem použity proti civilním osobám,⁷⁹ tudíž by se v tomto případě mohlo jednat o porušení jiného smluvního závazku ve vztahu k obecné ochraně civilního obyvatelstva a této problematice je věnována subkapitola 4.2.

Chemické zbraně mají za cíl likvidovat větší skupiny osob, nejsou tedy zaměřeny na jednotlivé vojáky a jsou tudíž zařazovány do kategorie zbraní hromadného ničení a jako takové mohou mít nerozlišující účinky. Zákaz používání chemických zbraní je podle některých autorů zastávajících širší způsob výkladu předmětného ustanovení obsažen v čl. 23a Řádu války pozemní Haagských úmluv z let 1899 a 1907 v podobě „zákazu jedů a otrávených zbraní“. Podle jiných názorů tento zákaz v čl. 23a Haagských úmluv obsažen není, což bývá odůvodňováno uzavřením samostatné Deklarace o zákazu použití střel, jejichž jediným cílem je šíření dusivých a otravných plynů. Obsah této deklarace je rovněž

⁷³ Ibid. s. 321

⁷⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o kazetové munici č. 18/2012 Sb. m. s.

⁷⁵ Součástí této úmluvy jsou i další smluvní závazky obsahující zejm. zákaz vývoje, výroby, nabývání, převádění, skladování, držení, a v neposlední řadě i závazek odstranění a zničení kazetové munice vč. zanechané munice na území, které je pod kontrolou smluvního státu do 8 let od vstupu úmluvy v platnost.

⁷⁶ HUMAN RIGHTS WATCH. *Ukraine: Cluster Munitions Repeatedly used on Mykolaiv* [online] 17. 03. 2022 [cit. 07. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/4xe85smk>

⁷⁷ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s.321-325

⁷⁸ KULHA, S. Ukraine uses cluster bombs on its own territory to retake eastern town. *New York Times*. [online] 19. 04. 2022 [cit. 07. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/2p9d74m7>

⁷⁹ HORTON, A. *Lethal darts were fired into an Ukrainian neighborhood by the thousands*. [online] 18. 04. 2022 [cit. 07. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/2hs484sf>

interpretován různými způsoby ve vztahu k otázce, zda se tato deklarace vztahuje jen na smrtící plyny, nebo i na jiné látky (např. slzný plyn), nebo i tak, že se tato deklarace naopak nevztahuje na použití nábojnic či pum, které mají primárně ničivý, ale rovněž i nepodstatný jedovatý účinek, či případně i některé státy interpretují tuto deklaraci tak, že je pouze zakázáno rozptylování plynů střelami, ale naopak není zakázáno rozptylování plynů z pevných základů. Zákaz užívání dusivých, otravných a podobných plynů a všech takových kapalin, látek a prostředků byl obsažen v čl. 171 Versailleské mírové smlouvy z roku 1919, tento zákaz byl částí nauky vnímán jako zákaz deklaratorní povahy.⁸⁰

Za další významný a právně závazný dokument lze považovat Protokol o zákazu užívání ve válce dusivých, otravných nebo podobných plynů a prostředků bakteriologických z roku 1925. Tento dokument stanovuje zákaz užívání dusivých, otravných nebo podobných plynů ve válce, jakož i takových kapalin, hmot nebo prostředků. Význam tohoto protokolu spočívá především v tom, že jeho smluvními stranami byly všechny největší vojenské mocnosti, slabinou protokolu ovšem byly výhrady, které uplatnily některé státy, především podmínku, že účinky tohoto smluvního závazku jsou podmíněny striktní reciprocitou. Protokol rovněž zakazuje užívat tyto zbraně v konfliktech mezi smluvními státy, nikoliv však v konfliktech se státy, které nejsou vysokou smluvní stranou tohoto protokolu.⁸¹ V praxi států před druhou světovou válkou se ovšem nevyskytl ani jeden stát, který by zastával názor o legalitě použití chemických zbraní.

V roce 1971 se začal projednávat návrh zakazující chemické zbraně, potřeba tohoto zákazu byla odůvodněna rozvojem chemického průmyslu a mj. později akcentováno použitím těchto zbraní v ozbrojeném konfliktu mezi Irákem a Iránem. To odůvodnilo zájem na uzavření smlouvy, která by zakazovala nikoliv pouze použití chemických zbraní v ozbrojeném konfliktu, ale i jejich výrobu, hromadění a z níž by pro smluvní strany vyplývala i povinnost zničení chemických zbraní. Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení⁸² vstoupila v platnost v roce 1997. Důležitost této úmluvy v kontextu ozbrojeného konfliktu na Ukrajině lze spatřovat především v tom, že Rusko je smluvní stranou této úmluvy. Tato úmluva ovšem neobsahuje smluvní závazek ve smyslu zákazu hrozby použití chemickými zbraněmi. V době uzavření rukopisu tohoto příspěvku nepanuje shoda o tom, zda Rusko na Ukrajině chemické zbraně použilo,⁸³ proto není možné zhodnotit, zda došlo k porušení předmětného smluvního závazku. Z mezinárodního práva ovšem vyplývá imperativní zákaz hrozby silou ve vztazích mezi státy, proto lze shledat, že se Rusko mohlo dopustit porušení tohoto z Charty⁸⁴ plynoucího závazku, pokud hrozilo použitím chemických zbraní.⁸⁵ Stát by jimi dle smluvních závazků však vůbec neměl disponovat z důvodu, že tato úmluva obsahuje povinnost zničit chemické zbraně do 10 let od jejího vstupu v platnost, přičemž tato lhůta může být prodloužena ve vztahu k likvidaci chemických zbraní maximálně na

⁸⁰ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 267-268

⁸¹ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 269-270

⁸² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 94/1997 Sb. o sjednání Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení.

⁸³ THE GUARDIAN. *Did Russia really use chemical weapons in Ukraine? Experts are sceptical.* [online] 12. 04. 2022 [cit. 07. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/5dx6eewh>

⁸⁴ Čl. 2 odst. 4 Charty OSN, ref. 6

⁸⁵ THE GUARDIAN. *Clear Sign. Putin weighing up use of chemical weapons in Ukraine, says Biden.* [online] 22. 03. 2022 [cit. 07. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/na88d7rf>

15 let. Podle této úmluvy tedy Rusko mělo zlikvidovat chemické zbraně, kterými disponovalo, již přibližně před 10 lety a závazky, plynoucí z této úmluvy mu neumožňují legálně nabýt či vyrobit nové chemické zbraně. Kontrolní mechanismus je ovšem jednou z hlavních slabín této úmluvy.⁸⁶

Závěrem této subkapitoly je možno konstatovat, že ve vztahu k otázce odpovědnosti za protiprávní použití zbraní, které podle obyčejového práva působící zbytečné útrapy a které by tudíž neměly být používány, je mimořádně problematická skutečnost, že státy se často nestanou smluvní stranou předmětné smlouvy či případně, že se jedná o použití zbraní, na něž se smluvní zákaz nevztahuje.

Otázky týkající se zakázaných způsobů vedení války Ruskou federací

Pravidla týkající se zakázaných způsobů vedení ozbrojených konfliktů ve vztahu k civilním osobám lze nalézt v rámci obecných zásad mezinárodního válečného práva. Lze uvažovat o zásadě rozlišování. Tato zásada požaduje, aby strany ozbrojeného konfliktu vždy rozlišovaly příslušníky ozbrojených sil od civilního obyvatelstva. Pro účely této subkapitoly je uvedeno několik dokumentů, v nichž byla tato zásada formulována. Podle již zmíněné Petrohradské deklarace se mají útočné akty odehrávat mezi nepřátelskými silami s vyloučením civilních osob a obyvatelstva, byť by obyvatelé byli zapojeni do válečného úsilí, avšak by se přímo neúčastnili nepřátelství.⁸⁷ Tato zásada byla i předmětem jednání Haagských mírových konferencí. Smlouvy z těchto konferencí zásadu rozlišování formálně kodifikovaly, úprava týkající se ochrany civilních osob byla však jen dílčího charakteru. Např. čl. 27 Řádu války pozemní ukládal válčící straně povinnost při obléhání či bombardování šetřit určité kategorie objektů, které by bylo možné z dnešního pohledu souhrnně označit za budovy sloužící k civilním účelům. Podle Řádu války pozemní ovšem obyvatelstvo, ani děti, ženy nebo nemocní, neměli právo obležené město opustit. Tato smlouva ještě plně „*nesledovala imperativní argument rozlišování mezi ozbrojenými silami a civilním obyvatelstvem... čímž odrážela tehdy* (a ještě v době před druhou světovou válkou) *platné obyčejové právo*“.⁸⁸ V roce 1969 přijalo Valné shromáždění rezoluci 2444 (XXIII), která vyjadřuje v současné době platné obyčejové pravidlo, které se formulovalo i na základě fatálních dopadů druhé světové války vůči civilnímu obyvatelstvu. V souvislosti se zásadou rozlišování, tato rezoluce formuluje v oblasti ochrany civilistů dvě podstatná pravidla, a sice zakazuje útočení na civilní obyvatelstvo jako takové a udává povinnost stálého (at all times) rozlišování mezi osobami, které se účastní nepřátelství a příslušníky civilního obyvatelstva, aby civilisté byli co nejvíce šetřeni.⁸⁹ Závazné smluvní pravidlo, které vyjadřuje zásadu rozlišování je vyjádřeno v Protokolu I z roku 1977 k Ženevským úmluvám. Civilní osoby jsou vymezeny jako osoby, které se přímo neúčastní nepřátelství a kolektiv civilních osob se skládá ze všech civilních osob. Tato definice brání ve směšování civilních obyvatel s vojáky, kteří jsou během války na dovolené. Tento protokol zajišťuje civilnímu obyvatelstvu respekt (tomuto výrazu odpovídá dřívější povinnost „šetřit“ civilní obyvatelstvo) a ochranu, která vyjadřuje poskytování aktivní podpory a pomoci. Tato zásada musí platit ihned, za všech okolností a uplatňování této zásady nelze přerušit či pozastavit. Na posledním místě v tomto výčtu

⁸⁶ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 273

⁸⁷ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 209-210

⁸⁸ Ibid. s. 211

⁸⁹ Dokumenty OSN, A / RES / 2444(XXIII)

lze odkázat na posudek Mezinárodního soudního dvora z roku 1996, *Legalita hrozby nebo použití jaderných zbraní*, v němž Dvůr poukázal na povinnost rozlišovat mezi civilním obyvatelstvem a komatanty, a uvedl, že válčící strany nesmějí mít civilisty za vojenský cíl, civilní obyvatelstvo, ani civilisté se nesmějí stát předmětem útoku. Soudní dvůr potvrdil existenci zásady rozlišování a zařadil ji mezi základní principy mezinárodního humanitárního práva a mezinárodního obyčejového práva.⁹⁰

V první části této subkapitoly autorka usilovala o uchopení stěžejních dokumentů, v nichž byla formulována zásada rozlišování ve vztahu k ochraně civilního obyvatelstva. V tomto odstavci je poukázáno na několik příkladů praktické aplikace smluvních a obyčejových pravidel Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY). Ve věci *Stugar* ICTY se při posuzování úmyslného napadení civilního obyvatelstva a objektů civilního rázu odkazoval na komentář Mezinárodního výboru Červeného kříže k čl. 85 odst. 3 Protokolu I, který uvádí tři společné konstitutivní prvky vážného porušení Protokolu, jimiž jsou úmysl, porušení relevantního ustanovení a způsobení smrti nebo vážných zranění.⁹¹ Ve věci *Galic* ICTY požadoval dva konstitutivní prvky pro obvinění za napadení civilního obyvatelstva nebo jednotek civilistů. Ty zahrnují objektivní a subjektivní prvky. Za objektivní prvek Tribunál považoval směřování násilných činů proti civilnímu obyvatelstvu nebo jednotlivým civilistům, které se přímo neúčastí nepřátelství a tím jim způsobí smrt nebo vážné újmy na těle a zdraví. Za subjektivní prvek se pak považuje úmysl, tedy úmyslné učinění civilistů, kteří se nezapojili do bojů, objektem násilných činů.⁹² Naopak nezamýšlené či nepřímé škody způsobené civilnímu obyvatelstvu či civilním objektům při bojových operacích nemohou být kvalifikovány za zločin úmyslného napadení chráněných osob či objektů.⁹³ V případech *Kordic* a *Čerkez* Tribunál uvedl, že ani z důvodu vojenské nutnosti nelze přistoupit k porušení zákazu přímých útoků proti civilnímu obyvatelstvu nebo jednotlivým civilistům.⁹⁴

V následující a poslední části této subkapitoly se autorka pokusila zodpovědět otázky porušení právních povinností Ruské federace v případě dvou událostí z válečného konfliktu na Ukrajině, konkrétně v případě tzv. „masakru v Buči“ a situace v Mariupolu.

První z těchto vybraných událostí, „masakr v Buči“, kterým se označuje hromadné vraždění (dle ukrajinských zdrojů by mělo jít až o 300) ukrajinských civilistů ve městě Buča v oblasti poblíž Kyjeva v březnu 2022, z jejichž spáchání jsou obviňováni příslušníci ozbrojených sil Ruské federace. Těla zavražděných civilistů vykazovala znaky mučení a nebyly ušetřeny ani ženy a děti. Těla obětí byla nalezena na ulicích a dvorech domů. O těchto skutečnostech informoval prezident Volodymir Zelenskyj 5. 4. 2022 Radu bezpečnosti OSN.⁹⁵ Rusko obvinění ze spáchání popsaných válečných zločinů popírá. Druhá z těchto vybraných událostí, útok na město Mariupol, zahrnovala obléhání tohoto města, jeho odstřelování a blokádu. Boje vedly k praktickému zničení města, dle různých odhadů

⁹⁰ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*. Advisory Opinion of 8 July 1996, ICJ Reports, 1996, § 78.

ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 216-217

⁹¹ Prosecutor v. Pavle Stugar, Case No. IT-01-42-T, 31 January 2005, p. 121-124

⁹² Prosecutor v. Stanislav Galic, Case No. IT-98-29-T, 5 December 2003, § 56

⁹³ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, ref. 1, s. 246-247

⁹⁴ Prosecutor v. Dario Kordic and Mario Čerkez, Case No. IT-95-14/2, 17 December 2004, § 55-68

⁹⁵ *Speech by the President of Ukraine at a Meeting of the UN Security Council*. [online] 05. 04. 2022 [cit. 06. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/bdzc9vdm>

mělo v důsledku jednání ruských vojsk zahynout mezi 10 až 22 tisíci ukrajinských civilistů.⁹⁶ Rusko popírá, že by jeho vojsko v Mariupolu zaměřovalo své útoky na civilní cíle, předmětem jeho útoku jsou dle ruského prohlášení jen strategické vojenské cíle.

Autorka se domnívá, že existuje závazek Ruské federace respektovat obyčejová i smluvní pravidla, jejichž obsah by mohl být vyjádřen v kontextu výše popsaných pramenů následovně. Objektivní složka obsahu tohoto závazku spočívá jednak v povinnosti nezacílit vojenský útok na civilní obyvatelstvo (čímž by byla způsobena smrt či vážná zdravotní újma civilních obyvatel) a současně v poskytnutí pomoci (ochrany) civilnímu obyvatelstvu během ozbrojeného konfliktu. Subjektivní složka obsahu tohoto závazku pak představuje nezbytnost prokázat úmyslné porušení. Zásada rozlišování chrání civilní obyvatelstvo během ozbrojeného konfliktu nevyplývá jen z obyčejových pravidel, jejichž obsah byl popsán výše. Dále tento závazek vyplývá ze smluv, Rusko je smluvní stranou Ženevských úmluv o ochraně obětí ozbrojených konfliktů ve znění Dodatkových protokolů I a II. Rusko sice v roce 2019 odstoupilo od čl. 90 dodatkového protokolu 1 a tudíž již neuznává příslušnost Mezinárodní vyšetřovací komise,⁹⁷ toto odstoupení ovšem nemá vliv na platnost ruských závazků v oblasti ochrany civilistů během ozbrojeného konfliktu. Autorka má za to, že pro hlubší analýzu předmětných událostí je nezbytné vyčkat na výsledky šetření mezinárodního soudního orgánu,⁹⁸ podle dostupných zpráv je dozajista důvodné se touto otázkou zabývat, přičemž autorka odhaduje, že by výsledky vyšetřování mohly prokázat naplnění subjektivní složky úmyslného zavinění ve minimálně vztahu k událostem v Buči a snad i Mariupolu.

⁹⁶ ČTK. České noviny. *Mariupol hlásí 10.000 mrtvých civilistů, mise Nehammera prûlom nepřinesla*. [online] 12. 04. 2022 [cit. 06. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/mr36e9b8>

⁹⁷ Tato Komise je příslušná vyšetřovat skutečnosti, které mají být vážným porušením úmluv ve znění protokolu, komise je mj. oprávněna vypracovat zprávy o zjištěných skutečnostech vč. přijetí vhodných doporučení, která nejsou právně závazná.

Civii Plus. *What does Russia's withdrawal from the jurisdiction of the International Fact-Finding Commission mean? Comment by Sergei Krivenko*. [online] 26. 2. 2022 [cit. 26. 2. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/4kw56sdz>

⁹⁸ Žalobce Mezinárodního trestního soudu Karim A. A. Khan, který 28. 2. 2022 oznámil své rozhodnutí k podání žádosti o povolení zahájit vyšetřování situace na Ukrajině a pakliže byla potvrzena příslušnost soudu se věcí zabývat, spadala by tato otázka dle názoru autorky jistě do předmětu vyšetřování žalobce soudu.

Prozatím deklarovalo první výsledky vyšetřování v případě Buča, hnutí Amnesty International. Ve svém vyšetřování tato nevládní organizace uvedla, že shromáždila důkazy o válečných zločinech, popravách civilistů (a zajatých ukrajinských vojáků). Amnesty International není subjektem mezinárodního práva, výsledky jejího vyšetřování nejsou pro žádný subjekt mezinárodního práva právně závazné, mohou být ovšem případně objektivním podpůrným zdrojem informací pro další vyšetřování orgánů, u nichž bude potvrzena příslušnost se touto otázkou zabývat.

O výsledcích vlastního vyšetřování zločinů v Buči dále informuje i agentura Reuters.

Amnesty International Press Release. *Ukraine: further evidence of Russian war crimes in Bucha and other towns - new report*. [online] 06. 05. 2022 [cit. 06. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/2p8euaen>

Reuters Investigates. *Love letter, ID card point to Russian units that terrorised Bucha*. [online] 06. 05. 2022 [cit. 06. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/7pzrcurc>

ZÁVĚR

Cílem tohoto příspěvku bylo zjištění jaká konkrétní pravidla mezinárodního práva byla zřejmě Ruskou federací porušena ve vztahu ke zkoumaným otázkám práva spadající do kategorie *ius ad bellum* a *ius in bello*, součástí tohoto zjištění bylo, zda šlo o obyčejová práva, a pokud ano, jak tato pravidla jsou formulována, či zda byla porušena i pravidla smluvní. V rámci textu byla identifikována konkrétní pravidla obyčejového i smluvního původu vztahující se na případy, jež byly předmětem zkoumání. Ve vztahu k mezinárodněprávním otázkám spojeným s aktem ruské ozbrojené invaze vůči Ukrajině lze shledat určitou nedostatečnost smluvní úpravy či procesních mechanismů. Severoatlantická aliance patrně motivovaná principem proporcionality odůvodňujícího obavu ze zhoršení situace nevyhověla žádosti Ukrajiny o vyslání mírových sil. Rada bezpečnosti OSN není fakticky schopna v tomto případě vykonávat svou úlohu, která jí byla svěřena Chartou OSN.⁹⁹ Odpovědnost za (z obyčejového hlediska) protiprávní použití některých zbraní, které působí nadměrné útrapy, nemůže být založena z důvodu nedostatečné smluvní úpravy. V tomto ohledu by mohlo být případně řešením začlenění uceleného seznamu zbraní, nábojů, látek či metod užívaných za války do přílohy Statutu Mezinárodního trestního soudu, jak předpokládá čl. 8 (2) (b) (xx)¹⁰⁰. Nevýhodou takové kodifikace by ovšem mohlo být riziko rychlé ztráty aktuálnosti s ohledem na neustálý vývoj v oblasti zbrojních technologií. Autorka má za to, že pozitivní výsledky by mohlo přinést vyšetřování zločinů vůči civilním osobám a mohlo by snad dojít i k jejich potrestání, i to samo o sobě ovšem nebude procesně snadné a rychlé. Není jasné do jaké míry politické vedení Ruské federace záměrně využilo popsaných „šedých oblastí“ v mezinárodním právu a jestli případně vědomí o jejich existenci bylo jedním z důvodů, proč Rusko přistoupilo k realizaci svých mocenských a politických cílů na úkor Ukrajiny právě tímto způsobem. Autorka se domnívá, že existence obyčejových principů a zásad má v mezinárodním právu nepostradatelné a nenahraditelné místo, ovšem tyto principy mohou být považovány za efektivní především v situaci, kdy státy tato pravidla respektují.

⁹⁹ Případná změna Charty OSN ovšem podléhá ustanovení kapitoly XVIII., podle něhož je možné přijmout změny Charty, které by byly odhlasovány 2/3 členů Valného shromáždění a poté, co by tyto změny byly ratifikovány 2/3 členských států OSN, přičemž mezi těmito ratifikujícími státy musí být zahrnuti všichni členové Rady bezpečnosti.

¹⁰⁰ Elements of Crimes (annex to Rome Statute). *International Criminal Court publication*, RC/11). s. 263 [online] 11. 06. 2010 [cit. 07. 05. 2022] Dostupné na: <https://tinyurl.com/yckn4vsz>